

УДК 7.012:[659.1+687.01]

Цитування:

Михайлова Т. С., Шандренко О. М. Демонстративна символізація національної ідентичності в дизайні олімпійського парадного костюма. *Культура і сучасність : альманах*. 2021. № 2. С. 140–145.

Mykhailova T., Shandrenko O. Demonstrative symbolization of national identity in the design of the Olympic ceremonial costume. *Kultura i suchasnist : almanakh*, 2, 140–145 [in Ukrainian].

Михайлова Тетяна Сергіївна,
аспірантка Київського національного
університету культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1332-4568>
frautanya97@gmail.com

Шандренко Ольга Миколаївна,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5284-7252>
shan.olga77@gmail.com

ДЕМОНСТРАТИВНА СИМВОЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ДИЗАЙНІ ОЛІМПІЙСЬКОГО ПАРАДНОГО КОСТЮМА

Мета роботи. Проаналізувати олімпійський парадний костюм XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» та встановити компоненти демонстративно символізуючі національну ідентичність в дизайні предметів одягу олімпійського парадного костюма. **Методологія.** Для вирішення поставлених завдань використовувалися евристичні методи в мистецтвознавчому аналізі, а саме: візуальне спостереження; опис; спроба встановити компоненти демонстративно символізуючі національну ідентичність в дизайні предметів одягу олімпійського парадного костюма; логічне узагальнення отриманих результатів. **Наукова новизна.** За результатами мистецтвознавчого аналізу олімпійського парадного костюма закордонних команд-учасниць змагань (США, КНР, Греції) XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998», вперше встановлено одну з детермінант художньо-інформаційної ідентифікації олімпійського парадного костюма та її компоненти, які демонстративно символізують національну ідентичність в дизайні предметів одягу. **Висновки.** Мистецтвознавчий аналіз олімпійського парадного костюма, відображеність соціально-політичних впливів історичного контексту на його формалізованість та інформаційну відповідність нормативно закріпленим Олімпійською хартією принципам [5, 11-12] змагань, дають нам підстави вперше встановити демонстративну символізацію національної ідентичності дизайну предметів одягу олімпійського парадного костюма, однією з детермінант художньо-інформаційної ідентифікації. Враховуючи церемоніальні настанови щодо ідентичності в костюмі, яких дотримуються всі команди з 1936 року, надважливим проявом в зазначений період (1998 р.) є семіотичний акцент в костюмі. Вираження державної незалежності, національної ідентичності, а також вагомості та самобутності своєї культури на зламі епох, може здійснюватися за допомогою таких демонстративно символізуючих національну ідентичність в дизайні предметів одягу олімпійського парадного костюма компонентів, як: 1) Конструкція – формоутворення костюма та використаний матеріал тектонічно відображаються на фігурах спортсменів. За допомогою конструювання предметів одягу вибудовується візуальний образ, який дозволяє отримати силуетний ідентифікативний результат; 2) Знак – стилізація знаку/знаків відбувається за допомогою нанесення на одяг та аксесуари костюма рисунку, графічних елементів, комбінацій графічних елементів, оздоблення вишивкою та можливо інших творчих інноваційних стилізацій. Знаки візуально ідентифікують спортсменів, дозволяють читувати закладені сенси смислових інформаційних наповнень костюма; 3) Колір – звернення до кольорів національного прапора та відтворення за допомогою кольору образів загальновідомих об'єктів культурної спадщини є найпопулярнішими методами ідентифікації країни під час Олімпійського парадного. Однак, під час вибору кольору та відтінку кольору, враховується його відповідність значенням в приймаючій змагання країні та панівним тенденціям часу. Варто зазначити, що транслуючий національну ідентичність візуальний образ можна отримати поєднуючи в дизайні зазначені компоненти як разом, так і окремо, що було виявлено під час мистецтвознавчого аналізу олімпійських парадних костюмів спортивних збірних США, КНР та Греції.

Ключові слова: дизайн, костюм, олімпійський парадний костюм, ідентичність, ідентифікація, символізація, демонстрація.

Mykhailova Tetiana, PhD Student, Kiev National University of Culture and Arts; Shandrenko Olha, PhD in Art Studies, Associate Professor, Kiev National University of Culture and Arts

Demonstrative symbolization of national identity in the design of the Olympic ceremonial costume

The purpose of the article is to analyze the Olympic ceremonial costume of the XVIII Winter Olympic Games "Nagano-1998" and set the components demonstratively symbolizing the national identity in the design of clothing of the Olympic ceremonial costume. **Methodology.** Heuristic methods in art analysis were used to solve the set tasks, namely: visual observation; description; an attempt to establish components demonstratively symbolizing national identity in the design of Olympic ceremonial costume clothing; logical generalization of the obtained results. **Scientific Novelty.** According to the results of the art analysis of the Olympic ceremonial costume of foreign teams participating in the competitions (USA, China, Greece) of the XVIII Winter Olympic Games "Nagano-1998", one of the determinants of artistic and informational identification of the Olympic ceremonial costume was established for the first time and its components, which demonstratively symbolize a national identity in the design of clothing. **Conclusions.** Art analysis of the Olympic ceremonial costume, the reflection of socio-political influences of the historical context on its formality and informational compliance with the principles enshrined in the Olympic Charter [5, p. 11–12] competitions, give us reason to establish for the first time a demonstrative symbolization of the national identity of the design of clothing of the Olympic ceremonial costume as one of the determinants of artistic and informational identification. Given the ceremonial guidelines for identity in costume, which have been followed by all teams since 1936, the most important manifestation in this period (1998) is the semiotic accent in costume. Expression of their state independence, national identity, as well as the importance and identity of their culture at the turn of the era, with the help of such demonstratively symbolizing national identity in the design of Olympic ceremonial costume components, such as 1) Construction - the formation of the suit and the material used are tectonically displayed on the figures of athletes. By designing items of clothing, a visual image is built, which allows obtaining a silhouette identifying result; 2) Sign - stylization of the sign/signs is done by applying a pattern, graphic elements, combinations of graphic elements, embroidery, and possibly other creative innovative stylizations on clothes and accessories. Signs visually identify athletes, allow you to read the underlying meanings of the semantic information content of the costume; 3) Color – appealing to the colors of the national flag and reproducing with the help of color images of well-known objects of cultural heritage are the most popular methods of identifying the country during the Olympic parade. However, when choosing a color and its outflow, its compliance with the values in the host country and the prevailing trends overtime is taken into account. 3) Color – appealing to the colors of the national flag and reproducing with the help of color images of well-known cultural heritage sites are the most popular methods of identifying the country during the Olympic parade. However, when choosing a color and shade of color, its compliance with the values in the host country and the prevailing trends of the time is taken into account. It is worth noting that the visual image that translates national identity can be obtained by combining these components in the design, both together and separately, which was found during the art analysis of the Olympic ceremonial costumes of sports teams of the United States, China, and Greece.

Key words: design, costume, Olympic ceremonial costume, identity, identification, symbolization, demonstration

Актуальність теми дослідження зумовлена недостатністю наукового знання про Олімпійські ігри сучасного етапу їх відродження в мистецтвознавчій галузі, а саме досліджень історії, теорії та еволюції олімпійського парадного костюма. Відображення ідеологічних основоположних принципів під час проектування олімпійського парадного костюма; соціально-історична модифікація; встановлення та класифікація детермінант художньо-інформаційної ідентифікації, аналіз їх компонентів досі залишаються відкритими та потребують комплексного опрацювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історію одягу та костюма, закономірності його формування, оздоблення та модифікацію художніх втілень в проектних підходах науково досліджено Н. Камінською (1977), В. Володимир (2002), Д. Єрміловою (2003), М. Кисіль (2010), О. Шандренко (2014), Т. Ніколаєвою (2020), Н. Орловою (2021). Питання ідентифікації, самоідентифікації, візуалізації ідентичності у графічному дизайні висвітлює О. Світлична (2016), В. Косів (2019), Є. Гула (2021), А. Грицай та А. Мельник (2021). Візуальну граматику, проблеми візуальної

мови активно розглядаються закордонними та українськими дослідниками, такими як: Т. Лів (2006), О. Гладун (2009), К. Гут і Д. Брабхем (2017). Символізацію та семіотику в образотворчому мистецтві досліджував А. Рігель (1966), культурним елементом символічного змісту церемоній відкриття Олімпійський ігор присвятив свої дослідження А. Томлінсон (2005), аналізувала естетичні та соціальні функції костюма в історії моди Л. Єфімова (2012), в інформаційній культурі спортивних та олімпійських знаків існує дослідження А. Кошелевої (2017).

Мета дослідження. Проаналізувати олімпійський парадний костюм XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» та встановити компоненти демонстративно символізуючі національну ідентичність в дизайні предметів одягу олімпійського парадного костюма.

Виклад основного матеріалу. Вперше здійснювали спробу командно демонстративно символізувати національну ідентичність за допомогою дизайну предметів одягу олімпійського парадного костюма спортсмени збірних Канади та США в 1908 р. під час IV літніх Олімпійських ігор у Лондоні, в 1912 р.,

під час V літніх Олімпійських ігор у Стокгольмі та в 1928 р., під час IX літніх Олімпійських ігор в Амстердамі [6]. Їх парадні костюми відповідали духу олімпійської урочистості та були менш формальні, ніж спортивна або армійська атрибутика, яку застосовували на початку відродження другого етапу Олімпійських змагань.

«Не існує єдиної позиції щодо питання сутності ідентичності в різних наукових галузях. Не зважаючи на великий перелік досліджень в філософії, логіці та психології, в контексті брендингу ця проблематика є актуальною, оскільки в сучасних умовах розвитку суспільства, змінюються підходи реалізації ідентичності за допомогою інформаційно-матеріальних конструкцій» [3, 24], такою інформаційно-матеріальною конструкцією є олімпійський парадний костюм. Дизайн предметів олімпійського парадного костюма був і залишається підпорядкований певним закріпленим правилам та основоположним принципам, які розробляє Міжнародний олімпійський комітет. Наприклад, вічне «правило № 50» [5, 49–50] Олімпійської хартії регламентує заборону будь-яких протестів під час змагань – це правило закріплено з моменту відродження змагань – Олімпійські ігри від самого початку свого існування, транслиують ідею об'єднання людей між собою.

Сьогодні перед розробниками олімпійського парадного костюма виникають труднощі в концептуальному проектуванні, тому, що даний об'єкт, попри 126-річну історію свого існування та різноманітність модифікацій, залишається символом дифузії кодів, які відображають сучасну культуру країни певної спортивної збірної, застосовуючи різні художньо-інформаційні детермінанти, зокрема демонстративну символізацію національної ідентичності за допомогою дизайну.

Значення терміну «костюм» розглядається багатьма науковцями та здебільшого трактується, як: «...сукупність матеріальних елементів, які локалізуються на тілі людини, починаючи з розпису і татуювання, зачіски та манікюру, включаючи одяг, взуття, головні убори, перуки, завершуючи супутніми предметами – прикрасами і аксесуарами» [1, 22]. Олімпійський парадний костюм, враховуючи загальні характеристики цього складного інформаційно-матеріального поняття, включає такі будівні елементи під час трансляції

заданого образу, як жестиальність та міміка. Щодо наявності татуювань, в Олімпійській хартії існує заборона рекламних повідомлень на тілах спортсменів. Якщо татуювання нейтрального або позитивного для змагань змісту, вони також можуть бути частиною олімпійського парадного костюма. Однак, інформаційне наповнення, форма та розмір знаходяться під пильним контролем Міжнародного олімпійського комітету.

Церемонія відкриття XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» запам'яталася художнім, демонструючим історію і традиції країни-організаторки змагань, театральним видовищем. Не зважаючи на елементи релігійної та спортивної культури протягом всього заходу, професор дозволив в Університеті Брайтона Alan Tomlinson вважає, що лейтмотив церемонії відкриття – Мир і Гармонія [7, 83–92]. Олімпійські парадні костюми стали прикладом реалізації демонстративної символізації національної ідентичності в дизайні предметів одягу.

Олімпійський парадний костюм збірної США XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» (Рис. 1) метафорично

Рис. 1. Олімпійський парадний костюм збірної США XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» [2]

зчитується взаємозамінюючи словам зображення. Ми бачимо класичне для команди США кольорове рішення: насичені темно-блакитні довгі дуті плащі з брендингом країни на верхній лівій грудній частині, з-під верхнього одягу проглядали білі гольфи; чорні штани прямого крою; темно-бордові шарфи (при перегляді церемонії відкриття Олімпіади шарфи зливались з верхнім одягом, їх було майже не видно); чорні ковбойські капелюхи в стилі «Дикого Заходу» (Western); чорні окуляри, які під час церемонії були вдягнені безпосередньо на обличчі спортсменів та на капелюсі; чорні черевики.

Практичний та універсальний одяг костюма з акцентом на капелюсі, своєю впізнаваною формою стійко асоціюється з американською культурою, вимальовує образ зухвалого ковбоя з вестерн кіно, що демонстративно символізує національну ідентичність спортсменів до країни, яку вони представляють. «Важливу структурно-будівну роль в формотворенні одягу відіграє пластика форми. Пластика форми одягу проявляється як волевиявлення дизайнера через зовнішню форму як жестуальність, що набуває певного семіотичного наповнення» [4, 37]. Конструкція одягу, результат формоутворення грає рівноцінну роль в демонстративній ідентифікації як колірні звернення та стилізація знаків. Дивлячись на силует олімпійського парадного костюма збірної США, одразу виникають відсилання до американських фільмів в жанрі вестерн, кантрі музики та сучасних інтерпретацій стилю в мистецтві, ці компоненти задають тон загальної естетики костюма.

В основі колірної рішення дизайну предметів одягу олімпійського парадного костюма збірної КНР XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» (Рис. 2) було

Рис. 2. Олімпійський парадний костюм збірної КНР XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» [2]

обрано ідентифікаційну стратегію звернення до національного прапора. Яскраво червоний та жовтий колір верхнього одягу влучно контрастував з чорними штанами спортивного стилю, білими кепками з графічними зображеннями та білими кросівками з зеленою підошвою. Представлене компліментарне поєднання насичених світлих кольорів неможливо не помітити вболівальникам та телеглядачам, які будуть переглядати відеозапис церемонії.

Художній образ олімпійського парадного костюма визначається єдністю особистісного, соціального та національного естетичного вираження. Демонстративна символізація національної ідентичності спортсменів до їх

країни в дизайні предметів одягу олімпійського парадного костюма збірної КНР відбулася за допомогою колірної звернення до національного прапора.

Дизайн одягу олімпійського парадного костюма збірної Греції XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» (Рис. 3) виконаний в мінімалістичній площині, яка

Рис. 3. Олімпійський парадний костюм збірної Греції XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998» [2]

налічує обмежену кількість додаткових деталей. Базовість крою, різні фактури матеріалу, використання кольору-ахромату, а саме створення образу total black роблять костюм універсальним, легким, глибоким та привабливим для візуального сприйняття не відходячи від стилістики. Не зважаючи на певні переваги цього напрямку, мінімалізм унеможливує втілення демонстративної символізації національної ідентичності в дизайні одягу олімпійського парадного костюма. Якщо прибрати прапор, який несуть олімпійці, візуально зчитати від якої країни знаходяться спортсмени перед аудиторією, майже неможливо. Враховуючи масштаби олімпійського стадіону та телевізійну зйомку, розташований брендинг з лівого боку (6–8 см.) недостатньо читабельний.

Спроба демонстративної символізації ідентичності в дизайні може виявлятися лише в наявності прапора, який в межах заходу, є предметом костюма і невід'ємним атрибутом церемонії. Однак розцінювати прапор, який несуть всі команди різних країн в обов'язковому порядку на олімпійському параді, частиною задуму авторського дизайн-проекту, створеного в певний рік для певної команди, ми не маємо аргументовних підстав.

Олімпійський парадний костюм транслює образ спортсмена або представника певної країни (наприклад члена Олімпійської делегації), виступаючи візуальним комунікатом між комунікантом і реципієнтом Олімпійських ігор. Виконуючи функцію

соціального зв'язку, олімпійський парадний костюм є об'єктом семіотики, значною мірою процесу семіозису, який передаючи свідоме і несвідоме повідомлення для аудиторії, формує виміри сприйняття не тільки спортсмена та країни, яку він представляє, а і нації в цілому. Передати будь-яке необхідне для комуніканта повідомлення допомагає аналіз олімпійських парадних костюмів другого етапу Олімпійських ігор (з 1896 р.): розуміння ідеологічних принципів під час його проектування; соціально-історична модифікація; встановлення, класифікація компонентів детермінант художньо-інформаційної ідентифікації та сформоване концептуальне мислення дизайнера, який працює над створенням костюма.

Наукова новизна. За результатами мистецтвознавчого аналізу олімпійського парадного костюма закордонних команд-учасниць змагань (США, КНР, Греції) XVIII зимових Олімпійських ігор «Нагано-1998», вперше встановлено одну з детермінант художньо-інформаційної ідентифікації олімпійського парадного костюма та її компоненти, які демонстративно символізують національну ідентичність в дизайні предметів одягу.

Висновки. Мистецтвознавчий аналіз олімпійського парадного костюма, відображеність соціально-політичних впливів історичного контексту на його формалізованість та інформаційну відповідність нормативно закріпленим Олімпійською хартією принципам [5, 11–12] змагань, дають нам підстави вперше встановити демонстративну символізацію національної ідентичності дизайну предметів одягу олімпійського парадного костюма, однією з детермінант художньо-інформаційної ідентифікації. Враховуючи церемоніальні настанови щодо ідентичності в костюмі, яких дотримуються всі команди з 1936 року, надважливим проявом в зазначений період (1998 р.) є семіотичний акцент в костюмі. Вираження державної незалежності, національної ідентичності, а також вагомості та самобутності своєї культури на зламі епох, може здійснюватися за допомогою таких демонстративно символізуючих національну ідентичність в дизайні предметів одягу олімпійського парадного костюма компонентів, як:

1. Конструкція – формоутворення костюма та використаний матеріал тектонічно відображаються на фігурах спортсменів. За допомогою конструювання предметів одягу вибудовується візуальний образ, який дозволяє отримати силуетний ідентифікативний результат.

2. Знак – стилізація знаку/знаків відбувається за допомогою нанесення на одяг та аксесуари костюма рисунку, графічних елементів, комбінацій графічних елементів, оздоблення вишивкою та можливо інших творчих інноваційних стилізацій. Знаки візуально ідентифікують спортсменів, дозволяють зчитувати закладені сенси смислових інформаційних наповнень костюма.

3. Колір – звернення до кольорів національного прапора та відтворення за допомогою кольору образів загальновідомих об'єктів культурної спадщини є найпопулярнішими методами ідентифікації країни під час Олімпійського параду. Однак, під час вибору кольору та відтінку кольору, враховується його відповідність значенням в приймаючій змагання країні та панівним тенденціям часу.

Варто зазначити, що транслюючи національну ідентичність візуальний образ можна отримати поєднуючи в дизайні зазначені компоненти як разом, так і окремо, що було виявлено під час мистецтвознавчого аналізу олімпійських парадних костюмів спортивних збірних США, КНР та Греції.

Література

1. Коськов М. А., Музалевская Ю. Е. *Костюм. Основы теории : монография*. Санкт-Петербург : ЛГУ им. Пушкина, 2011. 223 с.
2. Слоницька Ю. *История зимней олимпийской моды*. 2018. URL: <https://jetsetter.ua/istoriya-zimnej-olimpijskoj-mody/> (дата звернення 16.02.2021).
3. Михайлова Т. С. Айдентика як поняття комплексної системно-концептуальної моделі ідентифікації в архітектоніці дизайну. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 39. С. 22–26.
4. Шандренко О. М. Етномистецтво як джерело модифікації проєктних стратегій формотворення в дизайні одягу. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Мистецтвознавство. 2014. С. 34–37.

5. International Olympic Committee *Olympic charter*. Lausanne. 106. 2020. URL: https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf#_ga=1.229447708.165029295.146383809.5 (дата звернення 16.02.2021).

6. Netherlands Olympic Committee. *The ninth Olympiad Amsterdam 1928. Official Report - LA84 Foundation* / Ed. by G. Van Rossem; Transl. by Sydney W. Fleming. 1928. URL: <https://www.yumpu.com/en/document/view/11889463/1928-amsterdam-olympic-official-report-la84-foundation> (дата звернення 16.02.2021).

7. Tomlinson, A. *Picturing the winter Olympics: the opening ceremonies of Nagano (Japan) 1998 and salt lake city (USA) 2002*. Tourism Culture & Communication. 5 (2). 2005. 83–92. URL: DOI 10.3727/109830405774791465 (дата звернення 16.02.2021).

References

1. International Olympic Committee (2020). *Olympic charter*. Lausanne. 106. Retrieved from https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf#_ga=1.229447708.165029295.146383809.5 [in English].

2. Koskov, M. A. & Muzalevskaya, Yu. E. (2011). *Costume. Fundamentals of the theory: monograph*. St. Petersburg: LGU im. Pushkina [in Russian].

3. Mykhailova, T. (2021). Aidentyka as a definition of a complex system-conceptual model of identification in the architecture of design. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*. 39. 22-26 [in Ukrainian].

4. Netherlands Olympic Committee (1928). *The ninth Olympiad Amsterdam 1928. Official Report - LA84 Foundation* / Ed. by G. Van Rossem; Transl. by Sydney W. Fleming. Retrieved from <https://www.yumpu.com/en/document/view/11889463/1928-amsterdam-olympic-official-report-la84-foundation> [in English].

5. Shandrenko, O. M. (2014). Etnomystetstvo yak dzhherelo modifykatsii proiektnykh stratehii formatvorennia v dyzaini odiahu. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*. Mystetstvoznavstvo. 34-37 [in Ukrainian].

6. Slonytska, Yu. (2018). *History of Winter Olympic Fashion*. Retrieved from <https://jetsetter.ua/istoriya-zimnej-olimpijskoj-mody/> [in Russian].

7. Tomlinson, A. (2005). *Picturing the winter Olympics: the opening ceremonies of Nagano (Japan) 1998 and salt lake city (USA) 2002*. Tourism Culture & Communication. 5 (2). 83–92. DOI: <https://doi.org/10.3727/109830405774791465> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 14.07.2021
Отримано після доопрацювання 11.08.2021
Прийнято до друку 18.08.2021*